

2. Панькевич С. Д. Королівка. Сторінки історії. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2015. 584 с.: іл.
3. Приватний архів автора.
4. Архів школи с. Королівка.

Павло ДЕМЧУК

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ ПОВОДЖЕННЯ З БІЖЕНЦЯМИ З ГАЛИЧИНИ У ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Під час Першої світової війни Галичина стала одним із основних театрів бойових дій на Східному фронті, що призвело до масового переселення місцевого населення. Біженці з Галичини, серед яких були переважно українці, поляки та євреї, потрапили у надзвичайно складні умови. Їх переселення супроводжувалося не лише фізичними труднощами, але й дискримінаційним ставленням як з боку військових, так і цивільної влади Австро-Угорщини та російської імперії. Умови поводження з біженцями, їхня соціальна адаптація та боротьба за виживання стали важливою складовою воєнної історії цього регіону.

Масове переміщення та причини біженства пов'язані з воєнними операціями на території Галичини, зокрема її окупації російськими військами, стали основною причиною переміщення населення. Біженці зазнавали примусової евакуації або залишали домівки через страх перед репресіями. Біженців селили в таборах або містах, деяким повезло потрапити до Відня і Будапешту, де умови життя були кращими. З поліпшенням ситуації на фронті з'явилася можливість повернутися до Галичини, але через економічні труднощі це було нелегко. Деякі повернулися, інші вирішили залишитися і розпочати нове життя [1].

Галичан часто розміщували у спеціальних таборах, де умови проживання були далекими від належних. Брак продовольства, погані санітарні умови та переповненість – стали основними чинниками, що спричинили високий рівень смертності серед біженців. Наприклад, у Талергофі за офіційними даними від тифу померло близько 1 тис. осіб. Ось як описував переміщення до Талергофу учасник тих подій: «Везли нас у переповнених вагонах. Весь час дошкуляв голод і спрага. Від безупинного вистоювання через дві доби понабухали ноги, а жінкам від плачу попухли очі. Немічні старі та хворі люди лежали в гнилій соломі. Ніхто не знав куди їдемо» [2].

Біженці з Галичини нерідко ставали жертвами дискримінаційної політики через своє етнічне походження. Австрійська та російська влада по-різному ставилися до українців, поляків та євреїв, що створювало додаткові складнощі в отриманні допомоги. Прикладом дискримінаційної політики щодо біженців може бути ситуація, коли австрійська влада надавала перевагу польським біженцям, вважаючи їх більш лояльними до імперії, тоді як українців підозрювали у співпраці з російськими військами, що часто призводило до затримки або відмови в гуманітарній допомозі. З іншого боку, російська влада часто ставилася з упередженням до євреїв, розглядаючи їх як нелояльних громадян, що також обмежувало доступ єврейських біженців до підтримки. 17 червня 1915 р. генерал О. Брусилов затвердив інструкцію про порядок вивезення працездатних чоловіків і реквізиції в районі дії 8-ї армії, за якою, всі здорові чоловіки, крім євреїв, віком від 18 –до 50 років, відправлялися у Волинську губернію [3].

У розпал війни застосовувалася тактика «спаленої землі». До жовтня 1917 р. пошкоджено 110 тис. селянських господарств, з яких 50 тис. повністю знищено [4] У свою чергу, багатьом біженцям опісля війни вже не було куди повертатися. Хоча місцеві та міжнародні благодійні організації, зокрема Червоний Хрест, надавали допомогу біженцям, її обсяг був недостатнім для покриття всіх потреб.

Воєнні дії та економічна криза обмежували можливості допомоги. У свою чергу австрійський уряд виділяв грошову допомогу біженцям (48–60 крон на місяць). Натомість він практично за безцінь використовував робочу силу, сконцентровану в переселенських таборах. Зокрема, лише в Гмюнді підписали контракти чи були примусово вивезені на найрізноманітніші роботи у 1915 р. 16890 чоловіків і 16800 жінок; у 1916 р. – 8540 чоловіків і 8675 жінок; 1917 р. – 5680 чоловіків і 6880 жінок. Упродовж 1914 р. – першої половини 1917 рр. витрати на виділення щомісячної грошової допомоги українським біженцям, на утримання їхніх переселенських таборів та фінансування культурно-освітніх потреб склали для австрійської казни приблизно 69 млн крон [5].

Таким чином, умови поведження з біженцями з Галичини під час Першої світової війни були критичними і демонстрували труднощі, з якими стикалося цивільне населення під час воєнних дій. Попри зусилля благодійних організацій та урядів, ресурси для підтримки біженців були обмеженими, що лише посилювало їхню вразливість. Дискримінаційне ставлення за ознакою та жорсткі умови в таборах лише загострювали соціальну напругу в регіоні.

Список використаних джерел

1. Масове переміщення та причини біженства з Галичини у часи Першої світової війни. URL: <https://www.lvivcenter.org/urban-seminar/borderlands-outcasts-2/>
2. Маковський В. Талергоф: спогади і документи. Львів, 1934. 260 с.: іл.
3. Кучера І. Добровільна і примусова міграція населення Східної Галичини в роки Першої світової війни // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: Навк. вісник: зб. навк. пр. Нац. пед. ун-ту ім. МП Драгоманова, УАН. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2009. С. 10–16.
4. Берест І. Виселенці та біженці з Галичини та Волині в роки Першої світової війни // Вісник національного університету «Львівська політехніка»: «Держава та армія». № 571. Л., 2006. С. 201–207.
5. Витрати уряду Австро-Угорщини на утримання українських біженців. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=DOP&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Evakuacijni_zakhody

Дмитро ПУГАЧ

аспірант, асистент кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка

ЖЕРТВИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ЗУНР

Після встановлення української влади, вище політичне керівництво Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР) стикнулося з низкою труднощів. Тривали бойові дії, державна вертикаль влади перебувала на стадії формування, а коштів на реалізацію масштабних соціальних проєктів не вистачало. У такій ситуації у перші тижні республіканського життя місцева влада не мала змоги опікуватися малозахищеними групами і призупинила виплати, призначені для жертв Великої війни за часів імперської адміністрації. Так, повітовий комісаріат Тернополя подав у місцевій газеті інформацію про те, що через нестачу коштів в локальних касах податкових урядів виплата фінансової соціальної допомоги тимчасово призупинена. Водночас, зазначили повітові урядовці, це не означало, що суми, які належать населенню, пропадуть [11]. Повноцінно до питання допомоги жертвам Першої світової війни уряд мав змогу звернутися лише із початком 1919 р., після налагодження справного функціонування державного апарату [13, с. 65].

Зважаючи на те, що Велика війна спричинила масову примусову міграцію населення, яке втікало від бойових дій та продовольчих і гуманітарних труднощів, перед урядом ЗУНР виникло питання надання фінансової підтримки